

BIOS–TECHNĖ–LOGOS

Tomas Kačerauskas

Vilniaus Gedimino technikos universiteto
Humanitarinio instituto
Filosofijos ir politologijos katedra
El. paštas: tomas@hi.vgtu.lt

Straipsnyje etimologiškai nagrinėjamos antikinės sąvokos βίος, τέχνη ir λόγος. Kartu šios sąvokos interpretuojamos egzistencinės fenomenologijos kontekste. Tam pasitelkiamas ne tik Heideggeris, davęs toną egzistencinei antikinių sąvokų interpretacijai, bet ir Husserlis, Gadameris, Levinas, Bachtinas. Iškeliamos trys tezės: 1) mūsų kūnas neatsiejamas nuo dvasinės aplinkos, kur jis bręsta įgaudamas dvasines funkcijas, t. y. įdvasinamas, įvardijamas ir įtikrovinamas; 2) dvasinė aplinka yra drauge ir techninė, kur τέχνη interpretuotina kaip aplinkos sąveikaujančių sandų – kūno ir dvasios – kūrimo menas; 3) λόγος kaip žodis ir vardas suponuoja tekstą, t. y. knygą, kurią rašome savo gyvenimu, ir kontekstą, t. y. tekstų kaip gyvenimo istorijų sąveiką. Teigiama, kad βίος, τέχνη ir λόγος interpretuoti analogiškai, t. y. kaip egzistencinės kūrybos sąveikaujantys sandai, apimantys skirtingas dvasinės aplinkos ir joje besiskleidžiančios gyvenimo istorijos santykių plotmes. Βίος siejamas su kūniškuoju egzistencinės kūrybos aspektu: mūsų gyvenimas nuo gimimo iki mirties neatsiejamas nuo fenomenų įtraukimo į kūnišką laiko ir erdvės visumą, kuri savo ruožtu įrašoma į dvasinę aplinką. Λόγος atspindintis kalbinį-rašytinį aplinkos kaip dvasinio konteksto pobūdį. Τέχνη interpretuojamas ir kaip egzistencinės visumos kūrimo, ir kaip jos įrašymo į šį kontekstą menas.

Pagrindiniai žodžiai: βίος, τέχνη ir λόγος.

Įvadas

Βίος, τέχνη ir *λόγος* sąsaja atliepia tam tikrus šiuolaikinio gyvenamojo pasaulio reiškinius, žmogaus kūno ir besikeičiančios jo aplinkos santykį, mūsų gyvenamąją visumą, veikiamą techninio mąstymo, kūno aplinką, kurios dalyviais tapo įvairūs kūno protezai ir kūną pavaduojantys automatai. Čia kyla klausimai: kiek šioje persmelktoje mašininių pamėklių¹ aplinkoje pasikeitė mūsų kūno vaidmuo, ar kū-

nas gali funkcionuoti, o mes egzistuoti be technologinės paramos, galiausiai, ar galime mąstyti kūną skyrium nuo mus supančių mašinų? Tai klausimai apie kūno ir jo aplinkos sąsajas įvairiais lygiais, apie gyvenamojo pasaulio dalių sąveiką mums kuriant savo gyvenimą, o drauge ir aplinką.

Tačiau mūsų daugiasluoksnę gyvenamąją aplinką sudaro ir praeities gyvenamosios sanklodos, kurias mes kaskart naujai išgyvename kaip savo pasaulio dalis. Viena, be atminties apskritai neįmanomas mąstymas. Kita, praeities palikimo apmąstymas leidžia mums kurti

¹ Taip Sverdiolas (2006) siūlo versti žodį „simuliakras“. Tačiau žodis „pamėklė“ apaugęs ir lietuviškos gyvenamosios aplinkos prasmėmis.

naują gyvenamąją aplinką. Todėl straipsnyje panagrinėsiu antikines sąvokų *βίος*, *τέχνη*, *λόγος* prasmes ir jų sąsajas. Tai atitinka Heideggerio, didžiausio egzistencinės fenomenologijos autoriteto, siekius. Kaip žinoma, sąvokų etimologijai ir jų antikinėms sąsajoms Heideggeris skyrė ypatingą dėmesį. Antai nagrinėdamas technikos klausimą (2000), jis leidžiasi į etimologinius sąvokos *τέχνη* tyrimus: mąstoma išiklausant į kalboje susigulėjusias prasmes, kurios formuojasi tam tikroje egzistencinėje aplinkoje. Kalba ir egzistencija – analogiškos tiek, kiek jos sąveikauja dalyvaudamos aplinkos ir mūsų joje tapsme. Kiekviena mūsų interpretacija padeda mums iškilti (tapti) interpretaciniame fone, kurį savo ruožtu siekiame praturtinti.

Bet kuri interpretacija kyla iš mūsų teorinių ir praktinių nuostatų sankirtos. Tačiau tai ne tiek interpretacinis konfliktas², kiek skirtingų – mokyklinės ir egzistencinės – gyvenamosios aplinkos plotmių sąveika. Tai suponuoja mūsų įdvasinamos aplinkos judrumą ir atvirumą: ji auga drauge su mūsų iškilimu fone, kurį sudaro kultūrinės sąnašos, persmelktos kalbos. Kultūra – šių sąnašų kultivavimas puoselėjant ir atnaujinant jas mūsų egzistencinės kūrybos perspektyvoje. Todėl mano interpretacija paremta kūrybos fenomenologijos nuostatomis: mes kuriame savo egzistencinį projektą, kurį vis plečiame veikiami fenomenų kaip daugiasluoksnės gyvenamosios visumos dalių. Šia prasme išskeldami savo ateities siekius mes visada nukreipti į praeitį, kurios fenomenai leidžia išplėsti egzistencinę visumą.

Mestų priekaištų, kad egzistencijos filosofija mirusi, nelaikau rimtais: filosofija kaip išminties meilė negali ignoruoti mūsų gyvenimo, t. y. filosofija yra apmąstanti egzistenciją

par excellence. Taigi dėmesys etimologijai neleidžia filosofuoti apeinant egzistencinę kūrybą, kurią teikia išminties ir meilės sąveikos. Dėmesys etimologijai lydės visus čia pateiktus apmąstymus. Matysime, kur nuves gyvenimo (*βίος*), technikos (*τέχνη*) ir kalbos (*λόγος*) analoginė interpretacija. Analogija – *ἀνά τὸν λόγος* – suponuoja visų trijų sandų sąveiką persmelktoje kalba egzistencinėje visumoje. Visumos arba *σῶς* (visuminis) etimologiškai siecina su *σῶμα* (kūnas). Tai panagrinėsiu pristatęs Heideggerio ir Habermaso technikos interpretacijas.

Prieš tai iškelsiu straipsnio tezes. Pirma, *mūsų kūnas neatsiejamas nuo dvasinės aplinkos, kur jis bręsta įgaudamas dvasines funkcijas, t. y. įdvasinamas, įvardijamas ir įtikrovinamas*. Neatsitiktinai vartuju devaluotą žodį „dvasinis“: *ψυχικός* (*ψυχή* – dvasia, *ψύχω* – kvėpuoti, dvėsuoti). Pirma, čia svarbios etimologinės sąsajos su kvėpavimu, palaikančiu gyvybę, drauge – su jusline (kūno) plotme. Antra, „kvapo išleidimas“ siejamas su mirtimi, egzistencijos pabaiga, kitaip tariant, kvėpavimas suponuoja būties myriop galimybę. Trečia, šią sąvoką padrašino vartoti pats Husserlis (1952), kalbėjęs apie dvasinę aplinką (*geistige Umwelt*). Taigi dvasia kaip įsitikinimų, nuostatų, siekių visuma nesvetima fenomenologinei tradicijai. Kartu tai kalbinė (*λόγος*) visuma: ši prielaida suponuoja interpretaciją kaip gyvą egzistencinį pasakojimą. Tai plaukia ne tik iš Gadamerio (1975) hermeneutinės nuostatos, kad kalba – supratimo terpė. Egzistencinis pasakojimas išskyla veikiamas autoriaus ir herojaus santykių įtampos, kurią apmąstė Bachtinas (2000).

Antroji tezė: *dvasinė aplinka yra drauge ir techninė, kur *τέχνη* interpretuotina kaip aplinkos sąveikaujančių sandų – kūno ir dvasios – kūrimo menas*. Egzistencinė kūryba, arba gy-

² Plg. Ricceuras (2000).

venimo menas, iškyla kaip įtampa tarp įkūniamos (įtikrovinamos) dvasios ir įdvasinamo (įvardijamo) kūno. Pastarąjį aspektą apima sąvokos *λόγος* gravitacinis laukas, kuris aprėpdamas kalbinę egzistenciją veikia kaip mūsų randamas žodis ir kuriamas vardas. Taigi technologija – gyvenimo menas, leidžiantis įkūnyti mūsų siekius ir įvardyti mūsų kūną šių siekių visumoje.

Trečioji tezė: *λόγος kaip žodis ir vardas suponuoja tekstą, t. y. knygą, kurią rašome savo gyvenimu, ir kontekstą, t. y. tekstų kaip gyvenimo istorijų sąveiką*. Drauge tai apima *σῶμα* (kūno) ir *γῤαφή* (rašto) kūrybinę sąveiką. Mūsų kūnas įsirašo į sukaupą dvasinę aplinką, kuri auga dėka mūsų palikto egzistencinio pasakojimo.

Plėtodamas minėtas tezes, be minėtų Heideggerio, Husserlio, Bachtino, Gadamerio interpretacijų, pasitelksiu dar Habermaso (1968) bei Levino (1984) koncepcijas.

Technika ir *τέχνη*

Interpretuodamas kūną kaip gyvenamojo pasaulio veiksnį, pirma palyginsiu Habermaso ir Heideggerio pažiūras technikos klausimu. Nors abu autoriai skiria daug dėmesio sąvokų etimologijai, jos maitinamos skirtingos teorinės aplinkos. Ši aplinkybė vėliau padės ne tik išskleisti sąvokos *τέχνη* prasmes, išskylančias minties kovos žaidre, bet ir apibrėžti egzistencinės kūrybos sąvokų ribas (įribinti).

Habermasas techniką interpretuoja kaip valdymo ir kontrolės įrankį³, o technokratinę sąmonę – kaip foninę ideologiją (*Hintergrundideologie*), mokslą laikančią fetišu. Valdymas

ir kontrolė suponuoja prievartą, kuri su technikos pagalba įgyvendinama demokratinėje aplinkoje. Todėl Habermasas klausia: „kaip gali iškilti techninio disponavimo prievarta veikiančių ir besiderančių piliečių susitarimuose?“ (1968: 114). Taigi kalbama apie technikos (mokslo), prievartos (valdžios) ir demokratijos (laisvos rinkos) trikampį. Technika išreiškia ne tiek darbo palengvinimą, kiek valdžios įgyvendinimo ir sudaiktinimo būdą. Technika padeda gaminti paklausą, taip įdarbindama mus: sudaiktinimas neatsiejamas nuo vartojimo didinimo. Technika, išvadavusi nuo „vergiško“ darbo, padaro mus vis kitų daiktų (naujovių gaminimo technika), kartu – technizuotos sąmonės vergais.

Taigi ne mes kuriame techniką ar su jos pagalba – daiktus, bet technika kuria mus kaip daiktų vartotojus. Technikos nevaldo niekas, ji tiesiog ištinka mus tarsi sudaiktinimo stichija, pasiglemžianti mūsų kūrybiškumo likučius. Ši Habermaso apmąstymų technikos klausimu interpretacija leidžia ją lyginti ne tik su Horkheimeriu ir Adorno (1984) ar Baudrillardu (1990), bet ir su Heideggeriu. Apšviotos technizuotas protas mus panardina į *das Man* vandenį, kur mes valdomi niekieno nevaldomų „fatalių strategijų“. Baudrillardui tai anoniminė simbolinių mainų sistema, Heideggeriui – šnekalų (*das Gerede*) stichija. Tai atitinka medijų aplinką, kurioje mes, formuojami reitinginio komplekso⁴, esame sudaiktinami dvejopai: tampame šios terpės laidininkais pasiduodami daiktų vartojimo „fatalioms strategijoms“. Neatsitiktinai Habermasas, interpretuodamas Hegelį, kalba apie sudaiktinančią darbą⁵.

³ „Wir wollen im folgenden unter ‚Technik‘ die wissenschaftlich rationalisierte Verfügung über gegenständliche Prozesse verstehen; damit ist dann das System gemeint, in dem Forschung und Technik mit Ökonomie und Verwaltung rückgekoppelt sind“ (1968: 113).

⁴ Perfrazuojant Bourdieu, kalbėjusį apie reitinginių mąstymą (2002).

⁵ „Hegel [spricht], daß sich Subjekt in der Arbeit zum Ding macht“ (1968: 26).

Prieš pereidamas prie Heideggerio technikos sampratos, norėčiau įtvirtinti sudaiktinimo ir įdaiktinimo skirtį. Sudaiktinimas, kaip matėme, – pasidavimo „fatalioms strategijoms“ ir šnekalų srautui išdava. Tai išreiškia menką mūsų dvasios kovinę parengtį, kitaip tariant, dialektinio (anot Hegelio bei Platono) arba polifoninio (anot Bachtino) mąstymo stygių. Maža to, sudaiktinta aplinka suponuoja sąstingį, tiksliau, techninį automatizmą. Aplinka, kurios dalys (ne dalyviai) esame, tampa automatu, gaminančiu mūsų paklausą daiktams. Nors šis automatas „dirba“ be sustojimo, jis miręs, anot Baudrillardo (1976), nes mes negalime (ir nenorime) pakeisti jo eigos, nes esame jį aptarnaujantis personalas, „žmogiškieji išteklių“ sistemai palaikyti. Apie įdaiktinimą kalbėjau visiškai kitame kontekste (Kačerauskas 2006), kuris apima ir įtikrovinimą, įribinimą bei įdarbinimą. Mes įdaiktiname fenomenus, įtraukdami juos į savo prisiminimų ir siekių tikrovę, kuri kaip visuma keičia ir mūsų aplinką. Ši visuma, kurią su Heideggerio pagalba pavadinau egzistencine, įgauna visybiškumą tik mūsų mirties akivaizdoje. Taip, veikiama mūsų egzistencinės kūrybos, atgimsta dvasinė aplinka kaip analoginė gyvenimo pasakojimų sąveika. Šia prasme mes, būdami įtraukti į kitų dvasinės aplinkos dalyvių egzistencinius pasakojimus, taip pat esame įdaiktinami, bet ne sudaiktinami.

Grįžkime prie Heideggerio. Pasak jo, „technikos esmė visiškai netechniška“ (2000: 7). Interpretuojant šią ištarą, atsižvelgtina į tai, kad Heideggerio tyrimas⁶ – etimologinis. Kitaip tariant, Heideggeriui rūpi sąvokos *τέχνη* kilmė, tiksliau, dvasinė jos vartosenos aplinka antikiniais (klasikiniais) laikais. Dėmesys Heideggerio kritikuoto Platono dvasinei aplinkai

daro mus tos aplinkos interpretatoriais (*interpreto*), dalyviais, esančiais tarp (*inter*) dviejų gyvenamųjų aplinkų, kurias sieja mūsų projektuojama siekių, lūkesčių ir prisiminimų visuma (*λόγος*).

Mes elgiamės analogiškai menininkams (*τέχνη* reiškė būtent meną): visus parankius fenomenus pajungiame kuriamo romano visumai, kuri niekada nebaigta. Viena, mes rašome savo gyvenimo romaną vedami įrašomų į jį fenomenų, kita, mūsų romanas tampa vis naujos interpretacinės visumos sandu, išplečiančiu gyvenamąją tikrovę. Romano ir egzistencijos analogija (*ἀνά τὸν λόγον*) kuriamos gyvenamosios tikrovės atžvilgiu leidžia kalbėti apie egzistencinį romaną, kuriamą atviroje dvasinėje aplinkoje (*λόγος*). Antikinės aplinkos interpretacija leidžia ją įtraukti į mūsų gyvenamąją visumą kaip jos kūrybinį sandą, praturtinantį mūsų tikrovę. Prisiminimo (*ἀνάμνησις*) vaidmuo – kūrybinis: ne tik todėl, kad jis išskyla kaip *θεωρία* ir *existentia* sąveika kuriant gyvenamąją tikrovę, bet ir todėl, kad mūsų egzistencinę aplinką daro neužbaigtą. Gyvenamoji ir kalbinė aplinka plečiama prisimenant sandus, kurie interpretuojami kuriamos aplinkos kontekste⁷.

Todėl Heideggeris teigia, kad „*τέχνη* – ne tik amatininkų veiksenos ir gebos, bet ir aukštojo meno bei dailiųjų menų. *Τέχνη* priklauso iš-kėlai (*Her-vor-bringen*), *ποίησις*“ (2000: 14). Iš-kėla Heideggerio siejama su atslaptinimu (*Entbergen*), atskleistimi (*ἀλήθεια*), tiesa (*veritas*), suprastina kaip vaizdinio nukreiptumas

⁶ Ypač kalbant apie vėlyvąjį jo kūrybos laikotarpį.

⁷ Habermasas pažymi, kad *theoria* etimologija turi teologines šąsajas: „*θεωρός* vadino atstovą, kurį graikų miestai siųsdavo į viešas žaidynes“ (1968: 146), kurios buvo sakralinis vyksmas. Taigi *theoros* nelyginant Hermis atsidurdavo tarp dieviškos tikrovės ir žmonių viešumos. Platonui prisiminimas – teorinis, nes jis siekia įgimtas dieviškas idėjas.

(*Richtigkeit des Vorstellens*)⁸. Heideggerio tiesos sampratas nagrinėjau kitur (Kačerauskas 2007b) siekdamas parodyti, kad tiesa iškyla kaip dvasinės aplinkos sandas, kreipiantis mūsų egzistencinę kūrybą. Tiesą kaip savo egzistencinio projekto rodmenį kuriame drauge su jame įrašomais prisiminimais ir iškeliamais tikslais, kurie koreguoja (*Korrektur*) ir dvasinę aplinką. Tiesos egzistencines sąsajas patvirtina tokio egzistencialo kaip pavojus (*Gefahr*) žmogui atskleidžiant (kuriant) savo likimą (*Geschick*) iškilimas⁹. Pavojus sietinas su egzistencinės visumos neišbaigtumu: įrašomas fenomenas geba pakreipti visumą. Tai galioja tiek mažajai (romanui), tiek didžiajai egzistencinei visumai (dvasinei aplinkai). Taip iškyla jų analogija, t. y. egzistencinė sankaba, mums kuriant savo egzistencinę istoriją, kuri įrašoma į kuriamą dvasinę aplinką.

Kas sieja Habermaso ir Heideggerio technikos interpretacijas? Gal tai nebendramačiai diskursai, anot Feyerabendo (1993)? Atrodo, kad šių dviejų vokiečių filosofų technikos sampratos kardinaliai priešingos: Habermasui tai mąstymo niveliavimo ideologiniame paklausos ir pasiūlos fone priemonė. Šis fonas idealiai¹⁰ susiklosto laisvosios rinkos (kapitalizmo) sąlygomis, kai medijos padeda gaminti paklausą, t. y. sudaiktinti individus. Technika čia iš-

---

⁸ „Her-vor-bringen ereignet sich nur, insofern Verborgenes ins Unverborgene kommt. Dieses Kommen beruht und schwingt in dem, was wir das Entbergen nennen. Die Griechen haben dafür das Wort ἀλήθεια. Die Römer übersetzen es durch ‚veritas‘. Wir sagen ‚Wahrheit‘ und verstehen sie gewöhnlich als Richtigkeit des Vorstellens“ (2000: 13).

⁹ „[D]er Mensch [ist] aus dem Geschick her gefährdet. das Geschick der Entbergung ist als solches in jeder seiner Weisen und darum notwendig Gefahr“ (2000: 27).

¹⁰ Neatsitikitinais sąvokų *idealus* ir *ideologinis* pradžia (*eidōs*) sutampa.

reiškia medijų¹¹ kanalų pralaidumą, kiekvieną individą pajungiant fatalioms sudaiktinimo strategijoms. Pasak šios interpretacijos¹², technika užtikrina mūsų gyvenamojo fono, kur mes tampame paklausos gamybos materija, anonimiškumą (strategijos – be autoriaus).

Heideggeris taip pat kalba apie beasmenes *das Man* strategijas, tačiau jų nesieja su *τέχνη*. Priešingai, *τέχνη* jam įkūnija kūrybinę egzistenciją, kuri rutuliodamasi dvasinėje aplinkoje, drauge keičia šią aplinką. Tai kūrybinis dalies ir visumos, autoriaus ir herojaus sąveikos principas, nulemtas mūsų būties myriop (*Sein zum Tode*). Drauge tai išreiškia kūniškumo (marumo ir jusliškumo) ir visybiškumo (įkūnijimo dvasinėje visumoje) sąveiką. Taigi *τέχνη*, kitaip nei technika, – meistriškumo ir kūrybiškumo principas, kūrybinės egzistencijos principas, persmelkiantis tiek kūnišką gyvenimą, tiek dvasinį tapsmą. Tikėtina, kad tolesnis etimologinis tyrimas parodys tiek sąsajas, tiek įtampą tarp kūno (*σῶμα*) kaip visumos (*σῶς*) ir dvasios (*λόγος*) kaip jo tapsmo aplinkos.

Habermaso interpretuojamos technikos ir Heideggerio plėtojamo *das Man* paralelė neleidžia teigti, kad šių dviejų mąstytojų filosofavimo būdai (*τέχνη*?) – nebendramačiai. Tai patvirtina ir vėlesni Habermaso, kuris remiasi Heideggeriu, tyrimai (1995). Tačiau technikos ir *τέχνη* sugretinimas parodo interpretacinio (dvasinio) fono (*λόγος*) aprėptį, kuri juo didesnė, kuo didesnė įtampa tarp interpretuojamų fenomenų. Kitaip tariant, mūsų interpretacinis fonas plečiasi dėl jame besisklei-

---

¹¹ Medijų vaidmenį atlieka ir teisė, pinigai bei valdžia: „teisė funkcionuoja kaip kompleksinė medija, susijusi su pinigais ir galia“ (Habermas 1995: 537).

¹² Šią interpretaciją plėtoja ne tik Habermasas bei kiti Frankfurto mokyklos atstovai (Horkheimeris su Adorno, Marcuse), bet ir Baudrillard'as.

džiančios dvasinės kovos, apimančios naujybės ir sanklodos įtampą. Tai nereiškia, kad Heideggerio mąstymas, orientuotas į antikinės dvasinės sanklodos, išreiškia vien archeologines intencijas, o Habermaso naujausių visuomenės tendencijų apmąstymas įkūnija vien pozityvias naujoves. Priešingai, viena be kito nuskurdintų dvasinį foną kaip mūsų egzistencinės kūrybos aplinką. Šią aplinką mes pripildome tiek prisiminimų, tiek lūkesčių. Visi didieji postmodernistai – žymūs antikinio paliavimo interpretatoriai. „Žymus“ čia reiškia gebantis keisti savo kūrybinėmis intencijomis dvasinės aplinkos sanklodos.

Βίος: kūnas – gyvenamojo pasaulio veiksnys

Grįžkime prie kūno klausimo, kuris, kaip minėta, susipynęs su visumos ir gyvenimo temomis. Nepaisant to, o gal kaip tik dėl to, kad mūsų gyvenimas nuolat kinta, jis yra visuma. Jo judrumas neatsiejamas nuo mūsų kūrybinių siekių. Viena, mes kuriame savo egzistencinį projektą, kuris apima mūsų mąstymo ir veiklos būdą. Antra, įgyvendiname savo siekius, kurie iškyla patirtos tikrovės fone (*Hintergrund*). Tai leidžia kalbėti apie *σως βίος*, visuminį gyvenimą, arba gyvenimo visumą, kurią atsikovojuame iš beformės *das Man* stichijos suderindami jos dalis savo darbu. Perfrazuojant Leviną, darbu kuriame savo namų intymią, t. y. darnią mūsų tikslų ir prasmių atžvilgiu, aplinką.

Darbas įgyvendinamas ranka, kuri jį įkūnija dvejopai: prisiliedama kūniškai (taktiliškai) ir įtraukdama kūrinį į dvasinę visumą, kuri tokiu būdu atnaujinama kaip mūsų kūrybos aplinka. Neatsitiktinai Heideggeris kalba apie parankumą (*Zuhandenheit*): paranku, t. y. po ranka tai, kas įdarbintina mūsų prisiminimų ir siekių visumoje. Įdarbinimas apima du as-

pektus: įtraukimą mūsų kuriamos egzistencinės visumos atžvilgiu ir ištraukimą beformės anoniminės stichijos atžvilgiu. Anot Levino, „ranka pateikia daiktus, ištrauktus iš stichijos“ (2000: 173) darbu, kurio judesys nukreiptas savęsp¹³. Anoniminė stichija Levinui beveidė¹⁴, t. y. beasmenių santykių, išgrynintų nuo bet kokio kūniškumo (lytėjiskumo). Nors medijų (reklamos, televizijos, interneto) dėmesio centre – erotiškasis kūnas, jis nelyginant etalonas yra niekieno, anoniminis ir beveidis, kitaip tariant, bekūnis abiem minėtomis prasmėmis. Medijuotas kūnas neištraukiamas iš anoniminės stichijos ir neįtraukiantis į mūsų dvasinę aplinką, t. y. neįdarbinantis ir neįdarbinamas mūsų įvardijamoje egzistencinėje visumoje.

Mes kuriame kaskart naują gyvenimo visumą, įdarbindami, o drauge įtikrovindami, įvardydami ir įkūnydami naujus fenomenus, kurie tokiu būdu tampa šios visumos dalyviais, ją išplečiančiais. Įtikrovinimas reiškia fenomenų įrašymą į mūsų gyvenimo istoriją, kuri skleidžiasi kaip skirtingų tekstų sąveika. Savo darbais rašydami egzistencinį romaną, mes įgyvendiname savo tapatybę, kuri šioje kūrybinėje noemos ir noezės (anot Husserlio) sąveikoje nesutampa su istorijos autoriaus tapatybe. Noemos (mąstinio) ir noezės (mąstymo) sąveika analogiška aktyvumo (kūrybiškumo) ir pasyvumo (kūniškumo) sąveikai, mums tampant savo dvasinėje aplinkoje. Drauge tai išreiškia autorinės visumos atsikovojimą iš beformės ir beveidės stichijos darbu. Kūniškai (dirbdami ranka ir įdarbindami parankius mąstinius) atsikovojuame gyvenamąjį kūną kaip visumą *λόγος* aplinkoje, kuri keičiasi veikia-

¹³ „Darbo pirmapradė intencija – <...> judesys savęsp“ (2000: 173).

¹⁴ „Darbas nukreiptas į tai, kas neturi veido“ (2000: 174).

ma visybiškumo, analogiško kūniškumui, tapmo. Dvasinė *λόγος* aplinka gyva (įkvepiama) dėl joje (kūniškai) įrašomo mūsų kuriamo gyvenimo teksto. Šiai egzistencinei kūrybai gyvumą teikia teksto ir konteksto santykis, pulsuojantis kūno ir dvasios sąveika. Egzistencinė analogija (teksto ir konteksto, kūno ir dvasios) čia išreiškia *λόγος* aplinkos abipusę sąveiką: *ἀνὰ τὸν λόγον*.

Todėl drauge su Bachtinu kalbame apie gyvenimo teksto autorių ir herojų, t. y. jų kūrybinę sąveiką, kai jie formuodami vienas kitą steigia gyvenamąją aplinką, t. y. egzistencinės tikrovės kontekstą. Šis kontekstas leidžia plėtotis mūsų gyvenamajai visumai net po mūsų mirties, kai ji auga drauge su naujų autorių ir herojų kuriamais tikslais ir prasmėmis.

Taigi sąvokų *βίος*, *τέχνη*, *λόγος*, *σωμα*, *γραφή* etimologinė analizė atveda mus prie *ἔτυμος*, t. y. tikrąsios, autentiškos (*eigentlich* – Heideggeris) prasmės. Tačiau įtikroviname ne atskleisdami antikines prasmes. Heideggerio *ἀλήθεια* arba atskleisti sietina su *Dasein*, kitaip tariant, egzistencijos atviryste. Egzistuojame iš-eidami (*ex-sistus*) myriop, t. y. palikdami gyvenimo tekstą, įrašytą į mūsų dvasinės aplinkos (*λόγος*) kontekstą. Todėl įtikroviname įtraukdami antikinę mintį į mūsų *λόγος*, t. y. į mūsų gyvenimo kontekstą. Šia prasme mes vis iš naujo įvardijame ir įdarbiname antikinę mintį. *Τέχνη* kaip gyvenimo menas yra mūsų konteksto praplėtimas antikinėmis paradigmomis, kurios ištraukiamos į mūsų žiūros ir gyvenimo aikštę: *παραδειγματίζω* – išstatyti gėdai. Čia jos tampa tikromis dalyvaujamos mūsų noezės ir noemos sąveikos aplinkoje, kurią vis praplečia. Antikinę mintį mes įkūnijame padarydami ją savo egzistencinės aplinkos, kur kuriame savo gyvenimo tekstą, dalimi. Dalių judri sąveika tekstą paverčia kontekstu, kurį kurdami tampame savo gyvenimo istorijos autoriais ir herojais.

Mūsų kuriama istorija yra judri gyvenimo visuma, kurios ribos nuolat perkeliamos: *μεταφορέω*. Metafora (tarkim, „gyvenimo aikštė“) įkūnija egzistencinio projekto *τέχνη*, kuri apima gyvenimo istorijos rašymo techniką. Taip priartėjame prie antikinio filosofijos kaip gyvenimo meno (*Lebenskunst*, *βίο-τέχνη*) prasmės, atgimusios egzistencijos filosofijoje. Tačiau rašymas čia nėra nuodingas atminčiai ir galiausiai minčiai, kaip teigė Platonas *Faidre* ir interpretavo Derrida. Rašydami kuriame savo gyvenimo kontekstą, kurį įvardijome kaip *λόγος*. Todėl kalbame apie egzistencinę biotechnologiją kaip gyvenimo dvasinėje aplinkoje meną¹⁵. Drauge tai egzistencinės grafikos, gyvenimo teksto įrašymo į mūsų judrų dvasinį kontekstą menas. *Λόγος* išreiškia kultūros kaip egzistencinės kūrybos kalbinį-rašytinį pobūdį: gyvenamoji visuma įtikrovinama įvardijant ją kaip egzistencinio teksto dalį ir įrašant ją į dvasinį kontekstą. Todėl įdvasinimas (konteksto praplėtimas) neatsiejamas nuo įkūnijimo (parankumas įdarbinant), mums rašant savo egzistencinį romaną.

Išvados

Sąvokų *βίος*, *τέχνη*, *λόγος* etimologinis nagrinėjimas atveria antikines jų prasmes, kurias interpretuodami išplečiame savo dvasinę aplinką. Interpretacija iškyla tarp (*inter*) prisiminimų ir lūkesčių, kurie keičiasi veikiami mūsų egzistencinės kūrybos. Gyvename kurdami egzistencinę visumą, įrašomą į dvasinį kontekstą kaip judrią mūsų tapmo aplinką. Interpretuojamas *βίος* išreiškia tiek dvasinės aplinkos gyvastingumą, tiek mūsų gyvenamąją kūrybą. Kartu jis atspindi dvasinės aplinkos

¹⁵ Filosofiją kaip gyvenimo meną nagrinėjau kitur (Kačerauskas 2007a).

kūniškąjį aspektą: egzistencinė kūryba ne tik nulemta mūsų būties myriop, ji reikalauja mūsų kūno pastangų (parankių fenomenų įdarbinimo). Kūnas yra tam tikra juslinė (erdvinė ir laikinė) visuma, išsiskirianti iš aplinkos tik sąveikaudama su kitomis visumomis. Kūno myriop erdvinė ir laikinė visuma – egzistencinė: ji susideda iš parankių egzistencinės kūrybos atžvilgiu sandų. Taigi įkūnijimas (įrašymas į egzistencinę visumą) susipynęs su įdvasinimu (dvasinės aplinkos išplėtimu). Pastarąjį aspektą išreiškia *λόγος*,

interpretuojamas kaip dvasinė aplinka, kur įvardijami ir įrašomi mūsų egzistenciniai kūriniai. *Λόγος* užtikrina egzistencijos dalyvių kalbinį sambūvį gyvame (interpretaciniame) kontekste. *Τέχνη* interpretuojamas kaip dvejetainis – egzistencinės visumos (romano) kūrimo ir jo įrašymo į dvasinį kontekstą – menas. *Βίος, τέχνη, λόγος* interpretuojami kaip analogiški (*ἀνά τὸν λόγον*), t. y. sąveikaujantys egzistencinės kūrybos siaurąją (gyvenimo romano) ir plačiąją (dvasinės aplinkos) prasme sandai.

LITERATŪRA

Baudrillard, J. 1990. *Fatal Strategies*. New York; London: Semiotext(e) / Pluto.

Baudrillard, J. 1976. *L'échange symbolique et la mort*. Paris: Gallimard.

Derrida, J. 2006. *Apie gramatologiją*. Vilnius: Baltos lankos.

Feyerabend, P. 1993. *Against Method*. London, New York: Verso.

Gadamer, H.-G. 1975. *Wahrheit und Methode*. Tübingen: Mohr (Paul Siebeck).

Habermas, J. 1968. *Technik und Wissenschaft als „Ideologie“*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Habermas, J. 1995. *Theorie des kommunikativen Handelns. Bd. 2. Kritik der funktionalistischen Vernunft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Heidegger, M. 2000. „Die Frage nach der Technik“, in *Vorträge und Aufsätze, Gesamtausgabe*, Bd. 7. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

Heidegger, M. 1993. *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Horkheimer, M.; Adorno, T. W. 1984. „Dialektik der Aufklärung“, in Adorno, T. W. *Gesammelte Schriften*, Bd. 3. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Husserl, E. 1952. „Ideen zu reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie II“ in M. Biemel (Hg.) *Husserliana IV*. Haag: Martinus Nijhoff.

Kačerauskas, T. 2005. „Daiktai meno fenomenologijoje“, *Filosofija. Sociologija* 3: 8-13.

Kačerauskas, T. 2007a. „Filosofija kaip gyvenimo menas“, *Filosofija. Sociologija* 18 (3): 64-71.

Kačerauskas, T. 2007b. „Tiesa ir egzistencinė kūryba“, *Logos* 52: 28-38.

Levinas, E. 1984. *Totalité et Infini. Essai sur l'Extériorité*. Haag: Martinus Nijhoff.

Ricœur, P. 2000. *Interpretacijos teorija*. Vilnius: Baltos lankos.

Sverdiolas, A. 2006. *Apie pamėklinę būtį*. Vilnius: Baltos lankos.

Бахтин, М. 2000. *Автор и герой*. Санкт-Петербург: Азбука.

Бурдье, П. 2002. „О телевидении“, в *О телевидении и журналистике*. Москва: Институт экспериментальной социологии.

Tomas Kačerauskas

Summary

The article etymologically analyses the ancient concepts *bios*, *technē*, *logos*. Additionally these concepts are interpreted in the context of the existential phenomenology. For this purpose not only Heidegger giving a tone for the existential interpretation of the ancient concepts, but also Husserl, Gadamer, Levinas and Bachtin are used. Three thesis are presented: 1) our body is reliant on spiritual environment, where it matures and gains spiritual functions, i.e. it is spiritualized, named and realised; 2) spiritual environment at the same time is technical, where *technē* is interpreted as an art of creation of interactive components of environment – the body and the spirit; 3) *logos* as a word and a name supposes the text, i.e. the book which is written by our life, and the context, i.e. an interaction of

texts as the life stories. *Bios*, *technē* and *logos* are interpreted in analogical way, i.e. as the interactive components of existential creation, which include the different planes of relations between spiritual environment and life stories developing in it. *Bios* is related with bodyness during the existential creation: our life from the birth to the death is inseparable from the whole of time and space where are involved the phenomena. On the other hand this whole is inscribed into our spiritual environment. *Logos* reflects linguistic-scriptural environment as spiritual context. *Technē* is interpreted both as an art of existential whole's creation and as an art of it's inscribing into this context.

Key words: *bios*, *technē*, and *logos*.